

ปัจจัยที่สัมพันธ์กับทัศนคติต่อการถ่ายทอดนวัตกรรม จากภูมิปัญญาท้องถิ่นของเกษตรกรชนเผ่าบนพื้นที่สูง ในพื้นที่โครงการหลวง

Factors related to the attitude towards transferring
innovation from local wisdom of hill tribe farmers in the
Royal Project area

พุดธิสรค์ เครือคำ* ทวีชัย คำทวิ และ ปภพ จีรัตน์

Phutthisun Kruekum*, Taveechai Khamtavee and Papob Jeerat

สาขาวิชาพัฒนาทรัพยากรและส่งเสริมการเกษตร คณะผลิตกรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้ จังหวัดเชียงใหม่ 50290
Department of Resources Development and Agricultural Extension, Faculty of Agricultural Production
Maejo University, Chaing Mai 50290

* Corresponding author: rungsun14@hotmail.com

Abstract

The objectives of this research are to study the attitude of the hill tribe farmers in the Royal Project area towards transferring innovation from local wisdom, and to understand the factors influencing the attitude of the hill tribe farmers in the Royal Project area towards transferring innovation. The samples for this study are 231 hill tribe farmers in the Royal Project area, selected by the multi-stage sampling method. Data were collected using questionnaires for the analysis based on descriptive statistics including frequency, percentage, minimum, maximum, and standard deviation, and the results of the multiple regression.

The findings showed that the attitude of the samples under study towards transferring innovation from local wisdom was highly positive in all 3 aspects, which are 1) creating economic wealth, 2) creating social wealth, and 3) creating environmental sustainability. All factors likely to influence the attitude of the hill tribe farmers in this study which include farmland area, agricultural characteristics, total household income, and the

number of labor in farming were found to have the influence at the 0.05 statistical significance level.

Keywords: transferring, local wisdom, hill tribe farmer, royal project

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทัศนคติที่มีต่อการถ่ายทอดนวัตกรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นของเกษตรกรชนเผ่าบนพื้นที่สูงในพื้นที่โครงการหลวง และเพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อการถ่ายทอดนวัตกรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นของเกษตรกรชนเผ่าบนพื้นที่สูงในพื้นที่โครงการหลวง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัย คือ เกษตรกรชนเผ่าบนพื้นที่สูงในพื้นที่โครงการหลวงจำนวน 231 คน ซึ่งได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบสองขั้นตอน (Two-stage sampling) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยสถิติพรรณนา เพื่อหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์พหุคูณ

ผลการศึกษาพบว่า ทัศนคติที่มีต่อการถ่ายทอดนวัตกรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นของเกษตรกรชนเผ่าบนพื้นที่สูงในพื้นที่โครงการหลวงโดยรวมมีระดับทัศนคติอยู่ในระดับมากถึง 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการสร้าง ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ 2) ด้านการสร้าง ความมั่นคงทางสังคม และ 3) ด้านการสร้าง ความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อม ในส่วนของปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อการถ่ายทอดนวัตกรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นของเกษตรกรชนเผ่าบนพื้นที่สูงในพื้นที่โครงการหลวง ได้แก่ พื้นที่ในการทำเกษตรกรรม ลักษณะการทำเกษตรกรรม รายได้รวมในครัวเรือน และจำนวนแรงงานในการทำเกษตรกรรม มีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อการถ่ายทอดนวัตกรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นของเกษตรกรชนเผ่าบนพื้นที่สูงในพื้นที่โครงการหลวง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ: การถ่ายทอด ภูมิปัญญาท้องถิ่น เกษตรกรชนเผ่า โครงการหลวง

คำนำ

สภาพพื้นที่สูงคือพื้นที่อยู่ของประชากร ซึ่งตั้งบ้านเรือนและที่ทำกินในบริเวณที่มีความลาดชันสูงกว่าระดับทะเล 500 เมตร โดยพื้นที่สูงในประเทศไทยครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 67.22 ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ 53 ของพื้นที่ใน 20 จังหวัด พื้นที่ตั้งชุมชนบนที่สูงส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ป่าต้นน้ำที่สมบูรณ์ประมาณร้อยละ 88 ของหมู่บ้านมีการคมนาคมยากลำบาก นอกจากนี้พื้นที่สูงยังคงมีปัญหาสิ่งแวดล้อม และ

การขยายพื้นที่เพื่อการเกษตรอย่างต่อเนื่อง ในเชิงสังคมนั้นประชากรบนพื้นที่สูงประกอบด้วย ชาตพันธุ์ 15 ชนเผ่า มีจำนวนประชากร 964,916 คน อาศัยกระจัดกระจายอยู่ในหมู่บ้านทั้งหมด 3,829 กลุ่มบ้าน โดยส่วนใหญ่จะกระจายอยู่ในจังหวัดภาคเหนือ 12 จังหวัด ซึ่งจังหวัดเชียงใหม่ มีชาวไทยภูเขา มากที่สุด (Mangkhang *et al.*, 2018)

ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาวิทยาการและภูมิปัญญา (Knowledge)

ของมนุษยชาติ ซึ่งความรู้และภูมิปัญญาเหล่านี้เป็นผลมาจากกระบวนการค้นคว้าและคิดค้นที่สั่งสมมาอย่างต่อเนื่อง จนได้รับการยอมรับจากสาธารณชนทั่วไปว่าวิทยาการความรู้และภูมิปัญญาที่เกิดขึ้นนี้เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น (Traditional Knowledge) ที่เกิดขึ้นเฉพาะในแต่ละพื้นที่หรือเขตภูมิศาสตร์อันเป็นองค์ความรู้ที่เกิดมาจากการใช้ทักษะ ความรู้ และประสบการณ์ ของคนในชุมชนหรือท้องถิ่นในการเรียนรู้และแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในการดำรงชีวิต และมีการสืบทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง (Namchitthai, 2015) ภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งเป็นสิ่งที่อยู่คู่กับวิถีชุมชนหรือสังคมไทยมาอย่างช้านาน จึงอาจกล่าวได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นเปรียบเสมือนหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่บอกเล่าถึงประวัติความเป็นมาและวิถีชีวิตของคนในชุมชนนั้นซึ่งมีประโยชน์อย่างยิ่งต่อชนรุ่นหลัง และจากพัฒนาการทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่มีความเจริญก้าวหน้ามากขึ้น จึงส่งผลให้มีความคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรมใหม่ ๆ เกิดขึ้นอย่างมากมายที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมโลก โดยส่วนใหญ่แล้วสิ่งใหม่ ๆ เหล่านั้นมักเกิดขึ้นจากการคิดค้นต่อยอดมาจากองค์ความรู้ดั้งเดิมหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยการนำเอาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาผสมผสานจนเกิดเป็นองค์ความรู้ใหม่ ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในฐานะที่เป็นฐานข้อมูลที่น่าไปพัฒนาต่อยอดให้เกิดเป็นองค์ความรู้ใหม่ นวัตกรรม สิ่งประดิษฐ์และงานสร้างสรรค์ใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์อย่างมหาศาล (Charoenviriyatham, 2013)

การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นทำให้เกิดองค์ความรู้ทางการดำรงชีพ ด้านสังคม และวัฒนธรรมของชุมชน มีคุณลักษณะและบทบาทที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับคนหรือบุคคลที่มีศักยภาพสูง

ในท้องถิ่นซึ่งเกิดจากการสั่งสม ทักษะ ประสบการณ์ สามารถโน้มน้าวจิตใจ โดยได้รับการยอมรับและเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับผู้อื่นนำมาปฏิบัติตาม ทำหน้าที่เป็นผู้ส่งสารผ่านช่องทางการสื่อสารโดยการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้วยภาษาพูด เขียน การสาธิต และลงมือปฏิบัติตามความเชี่ยวชาญและความชำนาญที่สืบทอดต่อเนื่องมาจากรุ่นสู่รุ่น ทำให้เกิดความเชื่อมั่นในการเรียนรู้ยอมรับ ปรับเปลี่ยนสร้างสรรค์สิ่งใหม่ และสร้างความตระหนักให้เห็นถึงความสำคัญของภูมิปัญญาเปลี่ยนแปลงเป็นนวัตกรรม (สุชาติดา, 2561) จากสถานการณ์ดังกล่าวข้างต้นจึงจำเป็นต้องศึกษาทัศนคติที่มีต่อการถ่ายทอดนวัตกรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นของเกษตรกรชนเผ่าบนพื้นที่สูงในพื้นที่โครงการหลวง และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อการถ่ายทอดนวัตกรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นของเกษตรกรชนเผ่าบนพื้นที่สูงในพื้นที่โครงการหลวง เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นทำให้เกิดองค์ความรู้แก่คนรุ่นหลังต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้รูปแบบการทำวิจัยเชิงปริมาณเพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อการถ่ายทอดนวัตกรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นของเกษตรกรชนเผ่าบนพื้นที่สูงในพื้นที่โครงการหลวง โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยคือ เกษตรกรที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง 4 ศูนย์ ประกอบด้วย ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ปูนหลวง ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยน้ำริน ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่แฮ และศูนย์พัฒนา

โครงการหลวงหนองเขียว ซึ่งการดำเนินการเกี่ยวกับการกำหนดกลุ่มตัวอย่างด้วยการใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบสองขั้นตอน (Two - stage sampling) โดยขั้นตอนที่ 1 เป็นการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างด้วยสูตรของ Yamane (1973) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ยอมให้เกิดความคลาดเคลื่อนที่ .05 ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 231 คน ขั้นตอนที่ 2 เป็นการเลือกตัวอย่างจากตัวแทนแต่ละหมู่บ้าน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิอย่างเป็นสัดส่วน (Proportional Stratified Random Sampling) เทียบสัดส่วนกลุ่มตัวอย่างจากจำนวนครัวเรือนในแต่ละหมู่บ้าน เมื่อได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างในแต่ละหมู่บ้านแล้ว ทำการสุ่มตัวอย่างโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย ด้วยการใช้ตารางเลขสุ่มตามเลขที่บ้านในแต่ละหมู่บ้าน การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการตั้งแต่วันที่ 1 กันยายน พ.ศ. 2561 ถึงเดือนตุลาคม พ.ศ. 2562

การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย

แหล่งข้อมูลที่รวบรวมเพื่อใช้ในการวิจัยแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ 1) ข้อมูลทุติยภูมิ ซึ่งเป็นการรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร สิ่งพิมพ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการวิจัย 2) ข้อมูลปฐมภูมิ โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเกษตรกรที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทั้ง 4 ศูนย์

การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากการเก็บรวบรวมข้อมูลและตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลในเครื่องมือแล้ว ได้กำหนดให้มีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยการประมวลผลจากเครื่องคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรม

สำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยแบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ ได้ดังนี้

1) การวิเคราะห์หาระดับทัศนคติที่มีต่อการถ่ายทอดนวัตกรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นของเกษตรกรชนเผ่าบนพื้นที่สูงในพื้นที่โครงการหลวง อธิบายโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ซึ่งประกอบด้วยสถิติค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2) การวิเคราะห์หาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อการถ่ายทอดนวัตกรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นของเกษตรกรชนเผ่าบนพื้นที่สูงในพื้นที่โครงการหลวง โดยการใช้สถิติอนุमान คือ การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ ด้วยวิธีการแบบ enter

ผลการวิจัยและวิจารณ์

ผลการวิจัยพบว่า ระดับทัศนคติที่มีต่อการถ่ายทอดนวัตกรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นของเกษตรกรชนเผ่าบนพื้นที่สูงในพื้นที่โครงการหลวงโดยรวมทั้ง 3 ด้านอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.86 คะแนน) โดยมีรายละเอียดแต่ละด้านดังนี้ 1) ด้านการสร้างควมมั่งคั่งทางเศรษฐกิจอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.80 คะแนน) โดยเกษตรกรสามารถนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสร้างเอกลักษณ์ให้กับผลิตภัณฑ์หรือผลิตภัณฑ์จากชุมชนได้มากกว่าเรื่องอื่น ๆ เนื่องจากเกษตรกรชนเผ่าจะมีเอกลักษณ์หรือวิธีการปฏิบัติต่าง ๆ ที่มีความเป็นลักษณะเฉพาะของกลุ่ม 2) ด้านการสร้างควมมั่งคั่งทางสังคมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.00 คะแนน) โดยเกษตรกรมีภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นที่มาของขนบธรรมเนียมความเชื่อหรือวัฒนธรรมที่ทำให้เกิดความสามัคคีของผู้คนในชุมชนมากกว่าเรื่องอื่น ๆ เนื่องจากขนบธรรมเนียมความเชื่อหรือวัฒนธรรมของกลุ่ม

ชนเผ่ามีการสืบต่อกันเป็นระยะเวลายาวนาน ซึ่งถือได้ว่าเป็นจุดยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้คนภายในกลุ่ม และ 3) ด้านการสร้างความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.00 คะแนน) โดยเกษตรกรมีภูมิปัญญาท้องถิ่นสามารถช่วยให้เกิดความสมดุลระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติมากกว่าเรื่องอื่นๆ เนื่องจากเกษตรกรบนพื้นที่สูงดำรงชีวิตอยู่กับธรรมชาติจึงเกิดความรักและความผูกพันกับป่าและธรรมชาติ เปรียบเสมือนป่าและธรรมชาติเป็นบ้านของตนเอง

การวิเคราะห์เพื่อหาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อการถ่ายทอดนวัตกรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นของเกษตรกรชนเผ่าบนพื้นที่สูงในพื้นที่โครงการหลวง โดยใช้สถิติการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression) ซึ่งเป็นการหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตาม 1 ตัว กับตัวแปรอิสระตั้งแต่ 2 ตัวขึ้นไป ว่าตัวแปรอิสระใดมีความสัมพันธ์กับตัวแปรตามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และมีระดับความสัมพันธ์มากน้อยเพียงใด โดยการวิเคราะห์ในครั้งนี้คณะผู้วิจัยได้คัดเลือกตัวแปรอิสระจากการทบทวนวรรณกรรมทั้งหมด 16 ตัวแปร ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา ชาติพันธุ์ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน พื้นที่ในการทำเกษตรกรรม ลักษณะการทำเกษตรกรรม รายได้รวมในครัวเรือน จำนวนแรงงานในการทำเกษตรกรรม จำนวนหนี้สิน ประสบการณ์ในการทำเกษตรกรรม การมีตำแหน่งทางสังคม การเข้าร่วมกิจกรรมหรือประเพณีท้องถิ่นในชุมชน การเข้าอบรม ประชุม หรือดูงานเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น และการรับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น จากการศึกษาปัญหา Multicollinearity พบว่าตัวแปรอิสระทั้งหมด 16 ตัวแปร ไม่มีตัวแปรอิสระใดที่มี

ความสัมพันธ์กันสูงเกิน 0.80 อันจะทำให้เป็นการละเมิดข้อกำหนดของการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ

การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อการถ่ายทอดนวัตกรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นของเกษตรกรชนเผ่าบนพื้นที่สูงในพื้นที่โครงการหลวง พบว่าตัวแปรอิสระทั้ง 16 ตัวแปร มีอิทธิพลค่าความผันแปรที่สามารถอธิบายได้ต่อตัวแปรตาม คือ ทัศนคติต่อการถ่ายทอดนวัตกรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นของเกษตรกรชนเผ่าบนพื้นที่สูงในพื้นที่โครงการหลวง อยู่ร้อยละ 20.80 ($R^2 = 0.208$) และเมื่อพิจารณาตัวแปรอิสระที่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อการถ่ายทอดนวัตกรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นของเกษตรกรชนเผ่าบนพื้นที่สูงในพื้นที่โครงการหลวง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ พบว่ามีทั้งหมด 4 ตัวแปร ได้แก่ พื้นที่ในการทำเกษตรกรรม ลักษณะการทำเกษตรกรรม รายได้รวมในครัวเรือน และจำนวนแรงงานในการทำเกษตรกรรม มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (Table 1) ซึ่งจากผลการวิเคราะห์แสดงให้เห็นว่า

1. จากผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรที่มีพื้นที่ทำเกษตรกรรมมากจะมีทัศนคติต่อการถ่ายทอดนวัตกรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นเพิ่มขึ้นตามไปด้วย พื้นที่ทางการเกษตรถือเป็นส่วนสำคัญของการดำเนินชีวิตของเกษตรกรชนเผ่า โดยเฉพาะการเป็นปัจจัยที่สำคัญในการประกอบอาชีพและการผลิตอาหารที่มีการสั่งสมความรู้และวิธีการผลิตเกี่ยวกับพืชต่าง ๆ เพื่อใช้เป็นอาหารและการจำหน่ายเป็นรายได้ การมีพื้นที่ทำการเกษตรเพิ่มขึ้นนั้นจำเป็นที่จะต้องมีการถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับการผลิตสู่แรงงาน โดยเฉพาะแรงงานในครอบครัว ทั้งนี้เพื่อให้แรงงานทุกคนที่มาทำการเกษตรต่อจากบรรพบุรุษ

สามารถทำการเกษตรและผลิตอาหารได้ตามมาตรฐานหรือสิ่งที่บรรพบุรุษปฏิบัติสืบต่อกันมา

2. จากผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรที่มีลักษณะการทำเกษตรกรรมที่หลากหลายจะมีทัศนคติต่อการถ่ายทอดนวัตกรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นเพิ่มขึ้นตามไปด้วย การทำเกษตรกรรมที่มีความหลากหลายนั้นเกษตรกรต้องมืองค์ความรู้เกี่ยวกับชนิดและพันธุ์พืช เช่น พืชอาหาร พืชสมุนไพร ตลอดจนวิธีการดูแลรักษา และทักษะในการเก็บเกี่ยว รวมถึงการนำมาประกอบเป็นอาหารและเป็นยาของสมาชิกในครัวเรือน ซึ่งบุคคลเหล่านี้ถือเป็นผู้ที่รอบรู้และมีความสามารถ หรือเป็นปราชญ์ของชุมชนที่มีโอกาสในการที่จะเป็นผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้หรือภูมิปัญญาไปสู่บุตรหลานหรือคนอีกรุ่นหนึ่ง (ทวิวัฒน์, 2554)

3. จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าเมื่อเกษตรกรที่มีรายได้รวมในครัวเรือนมากขึ้นจะมีทัศนคติต่อการถ่ายทอดนวัตกรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นเพิ่มขึ้นตามไปด้วย ทั้งนี้การที่เกษตรกรมีรายได้รวมครัวเรือนที่สูงนั้นย่อมแสดงให้เห็นถึงการมีความรู้หรือวิธีการต่าง ๆ ในการผลิตสินค้าเกษตรให้มีปริมาณและคุณภาพตรงกับความต้องการของตลาด ซึ่งถือเป็นการสร้างความน่าเชื่อถือให้กับเกษตรกรรายอื่น ๆ จึงนำมาสู่โอกาสที่จะถ่ายทอดองค์ความรู้และทักษะให้แก่สมาชิกในครัวเรือน โดยเฉพาะบุตรหลานให้มีการสืบทอดและมีการผลิตที่คงที่ต่อไป บนพื้นฐานของความมีประโยชน์ของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สามารถเพิ่มรายได้ และการเพิ่มโอกาสในทางเศรษฐกิจ (พัฒนา, 2558)

4. การศึกษาครั้งนี้พบว่า เกษตรกรที่มีจำนวนแรงงานในการทำเกษตรกรรมมากขึ้นจะส่งผลให้มีทัศนคติที่ดีต่อการถ่ายทอดนวัตกรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นเพิ่มขึ้นตามไปด้วย จากการที่เกษตรกรมีการนำแรงงานทั้งที่มาจากในครัวเรือนเองและที่เป็นแรงงานจ้างส่วนมากก็มาจากญาติพี่น้องหรือเป็นบุคคลที่มีความใกล้ชิด เพื่อต้องการให้แรงงานมีการเพาะปลูกที่ถูกต้องและเป็นไปตามแนวทางวิธีที่ตนเองปฏิบัติมาโดยตลอด จึงทำให้เกษตรกรมีการถ่ายทอดภูมิปัญญา องค์ความรู้ หรือเทคนิคเฉพาะในการทำการเกษตรให้แก่คนงานให้เกิดการทำตาม และเพื่อให้เป็นไปตามคุณภาพและปริมาณตามที่ตนเองต้องการในเชิงของการค้าขาย ซึ่งสอดคล้องกับฉันทลักษณ์ (2558) ที่อธิบายว่า การเปลี่ยนแปลงเข้าสู่สังคมทันสมัย ที่มุ่งเน้นวิธีการผลิตในระบบตลาด มีความสัมพันธ์ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของวิธีการสื่อสารสืบทอดมรดกทางภูมิปัญญาของชาวไทยยวนราชบุรีดั้งเดิมมีการเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย โดยมีการฟื้นฟูมรดกทางภูมิปัญญาเพื่อผลิตให้เป็นสินค้าที่มีการจำหน่ายในระบบตลาด แต่ยังคงมีการสืบทอดระหว่างบุคคลในแบบดั้งเดิม คือแบบตัวต่อตัวของสมาชิกในครอบครัว และแบบกลุ่มคือการถ่ายทอดระบบเครือข่ายที่สนิทสนมใกล้ชิด ในลักษณะของกลุ่มที่มีขนาดเล็ก นอกจากนี้ในการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นจำเป็นต้องใช้ทรัพยากรบุคคลในชุมชน เพราะการเป็นผู้มีระดับชุมชน การเป็นผู้อาวุโส ผู้นำทางความคิด และปราชญ์ของหมู่บ้านที่มีบทบาทในการเป็นสื่อบุคคลที่สามารถโน้มน้าวหรือชักจูงให้คนในชุมชนเกิดการมีส่วนร่วมในกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเอง (สุชาติ, 2561)

Table 1 An analysis of the factors underlying the attitude of the hill tribe farmers in the royal project area towards the transfer of their local wisdom for Innovation purpose

Independent variables	Dependent variable		
	The attitude towards transferring innovation from local wisdom of hill tribe farmers in the Royal Project area		
	B	t	Sig.
1. Sex	-.069	-1.077	.373
2. Age	.003	.892	.551
3. Marital status	.054	.597	.998
4. Education level	.000	.002	.661
5. Ethnicity	.033	.439	.106
6. Number of household members	-.031	-1.621	.171
7. Agricultural area	.008	1.374	.013*
8. Agricultural characteristics	.170	2.492	.003*
9. Total household income	1.265E-6	3.015	.020*
10. Number of labor in agriculture	.043	2.352	.049*
11. Debt burden	4.704E-7	1.973	.787
12. Farming experience	.001	.270	.985
13. Having a social position	.003	.019	.298
14. Participating in local activities or customs in the community	.017	1.043	.162
15. Attending a training meeting or observing about local knowledge	.040	1.403	.182
16. Receiving information about local knowledge	-.003	-1.339	.373
Constant	3.300	16.368	.000**
R ² =0.208 (20.80%)		F=3.504	Sig. of F=0.000

Remarks: * Statistically significant level at 0.05 ** Statistically significant level at 0.01

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อการถ่ายทอดนวัตกรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นของเกษตรกรชนเผ่าบนพื้นที่สูงในพื้นที่โครงการหลวง สามารถสรุปผลการวิจัยได้ว่า เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างมีทัศนคติต่อการถ่ายทอดนวัตกรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นบนพื้นที่สูง โดยรวมมีระดับทัศนคติอยู่ในระดับมากถึง 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ 2) ด้านการสร้าง ความมั่นคงทางสังคม และ 3) ด้านการสร้าง ความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อม สำหรับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อการถ่ายทอดนวัตกรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นของเกษตรกรชนเผ่าบนพื้นที่สูงใน พื้นที่โครงการหลวง ได้แก่ พื้นที่ในการทำเกษตรกรรม ลักษณะการทำเกษตรกรรม รายได้รวมในครัวเรือน และจำนวนแรงงานในการทำเกษตรกรรม ซึ่งมีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อการถ่ายทอดนวัตกรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นของเกษตรกรชนเผ่าบนพื้นที่สูงในพื้นที่โครงการหลวง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ข้อเสนอแนะ

1. การทำเกษตรกรรมที่มีความหลากหลายทำให้เกษตรกรชนเผ่ามีทัศนคติที่ดีต่อการถ่ายทอดนวัตกรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังนั้นหน่วยงาน โดยเฉพาะมูลนิธิโครงการหลวง สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) ตลอดจนศูนย์พัฒนาราชภูมบนพื้นที่สูง จึงต้องมีการสนับสนุนระบบการทำเกษตรกรรมแบบผสมผสาน ส่งเสริมให้มีการนำพืชพื้นถิ่นมาพัฒนาเป็นพืชทางเลือกของเกษตรกรควบคู่ไปกับการผลิตพืชเศรษฐกิจ และมีการใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการแปรรูปผลผลิตจากพืชพื้นถิ่นให้มีมูลค่าเพิ่มขึ้น

2. จากข้อค้นพบที่บ่งบอกถึงการมีที่ดินเพิ่มขึ้นนั้นจะทำให้เกษตรกรชนเผ่ามีทัศนคติต่อการถ่ายทอดนวัตกรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นในทางที่ดีขึ้น ดังนั้นควรมีการส่งเสริมให้เกษตรกรชนเผ่ามีการถ่ายทอดองค์ความรู้ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง กับวิถีชีวิตบนพื้นฐานของความเป็นเกษตรกรรมนั้น โดยใช้พื้นที่ของตนเองเป็นแหล่งเรียนรู้เชิงพื้นที่ของชุมชน ที่มีการเปิดให้เกษตรกรรุ่นใหม่ นักวิชาการ และผู้สนใจเข้าไปเรียนรู้วิธีการทำเกษตรกรรมของชาติพันธุ์ตนเอง โดยจำเป็นต้องมีการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่ต้องมีการวางนโยบายและโครงการเพื่อให้เกิดเป็นรูปธรรม อีกทั้งยังต้องได้รับการสนับสนุนจากมูลนิธิโครงการหลวง สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) และศูนย์พัฒนาราชภูมบนพื้นที่สูง ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีภารกิจหลักในการพัฒนาพื้นที่สูงของไทย

3. สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) ควรมีการสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาและยกระดับราคาสินค้าเกษตรบนพื้นที่สูงควบคู่ไปกับการส่งเสริมการผลิตบนพื้นฐานของภูมิปัญญาของเกษตรกรแต่ละชนเผ่า โดยนำเอาอัตลักษณ์และภูมิปัญญา ตลอดจนการใช้เทคนิคหรือวิธีการต่างๆ ด้านการผลิตเข้ามาผสมผสานกับเทคโนโลยีในปัจจุบัน เพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าเกษตร เพื่อให้เกษตรกรชนเผ่าบนพื้นที่สูงมีรายได้ที่สูงขึ้นและสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของภูมิปัญญาที่สามารถถ่ายทอดสู่สินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรให้มีมูลค่าเพิ่มได้

4. บนพื้นที่สูงนั้นแรงงานในภาคการเกษตรถือว่ามีความสำคัญต่อกระบวนการผลิต เพราะถือเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีส่วนสำคัญในการนำเอาภูมิปัญญาด้านการเกษตรต่างๆ มาปฏิบัติจริงในการ

ทำเกษตรกรรม ดังนั้นเพื่อให้เกิดการถ่ายทอด
นวัตกรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นของเกษตรกรชนเผ่า
ควรมีหน่วยงานโดยเฉพาะมูลนิธิโครงการหลวง
สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)
และศูนย์พัฒนาราชภูมบนพื้นที่สูง ตลอดจน
หน่วยงานภาคเอกชนอื่นๆ เข้ามาช่วยให้การ
สนับสนุนโดยเริ่มจากการรวบรวมองค์ความรู้ และ
การถ่ายทอดความรู้ การสร้างทัศนคติที่ดีต่อการ
ถ่ายทอดนวัตกรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นของ
เกษตรกรชนเผ่าเพื่อนำไปสู่การสรรค์สร้างเป็น
นวัตกรรมเพื่อการพัฒนาการเกษตรบนพื้นที่สูงต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับ
ทัศนคติต่อการถ่ายทอดนวัตกรรมจากภูมิปัญญา
ท้องถิ่นของเกษตรกรชนเผ่าบนพื้นที่สูงในพื้นที่
โครงการหลวง สำเร็จลงได้ด้วยความร่วมมือจาก
เกษตรกร ผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่ส่งเสริม
การเกษตรในพื้นที่โครงการหลวง ที่ให้ความร่วมมือ
ในการให้ข้อมูลและร่วมดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยขอ
ขอบพระคุณไว้ ณ ที่นี้ ขอขอบคุณ สำนักวิจัยและ
ส่งเสริมวิชาการเกษตรและคณะผลิตกรรมการ
เกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ที่ให้การสนับสนุน
งบประมาณในการดำเนินการวิจัยในปีงบประมาณ
พ.ศ. 2562

เอกสารอ้างอิง

ณัฐกฤตย์ ดิษฐวิรุฬ. 2558. การสื่อสารเพื่อการเรียนรู้
และถ่ายทอดมรดกภูมิปัญญา. วารสาร
วิชาการนวัตกรรมสื่อสารสังคม 2(6): 39-48.
ทวีวัฒน์ วัฒนกุลเจริญ. 2554. ศูนย์การเรียนรู้และ
แหล่งความรู้สำหรับการศึกษาระดับพื้นฐาน.

ใน เอกสารการสอนชุดวิชาสื่อกับการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัย
ธรรมาธิราช.

พัฒนา สุขประเสริฐ. 2558. ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับ
การส่งเสริมการเกษตร. กรุงเทพมหานคร:
ภาควิชาส่งเสริมและนิเทศศาสตร์เกษตร
คณะเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
สุชาติ น้าใจดี. 2561. คุณลักษณะส่วนบุคคลที่ควร
รู้ในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น. วารสาร
ชุมชนวิจัย 12 (3): 1-13.

Mangkhang, C., P. Junsiri, P. Nuansawan, M.
Sangsuk, and P. Anukul. 2018.
Knowledge Management for
sustainable development highland
Area of Teachers in Mae Fah Laung
Learning Center for Hill tribes, Chiang
Mai. Journal of human sciences 19(1):
208-236 (in Thai)

Namchitthai, N. 2015. Permission to use the
rights in Thai local wisdom. M.S. Thesis.
National Institute of Development
Administration. Bangkok. 120 p. (in
Thai)

Charoenviriyatham, S. 2013. Protection of
person entitled and the rights of
ownership in traditional knowledge.
M.S. Thesis. National Institute of
Development Administration. Bangkok.
130 p. (in Thai)

Yamane, T. 1973. Statistics: An Introductory
Analysis. 3rd. New york: Harper and Row
Publication.